

Inhoud

'Dark horse'	7
Finale	19
De werkster	47
Guichelheil	63
Soft law	81
Het schilderij	123
Burgerlijke ongehoorzaamheid	139
Een weesje	161
Tanja	177
Verantwoording	189

Bijna vijf uur was het, haar schoenen had ze uitgedaan. Ze legde haar voeten op het kleine rookstoeltje en leunde achterover in de kussens van de bank. Door de hoge ramen scheen een streepje avondzon de kamer in. Het was een drukke dag geweest. Ze friemelde even met haar tenen, een tinteling van vermoeidheid kroop via haar onderlijf omhoog. Waar kwam die tocht toch vandaan? Ze trok haar vest dicht om zich heen, ze had het koud gekregen. Nadat ze een grote slok van haar thee had genomen, pakte ze het stapeltje brieven dat naast haar op de bank lag. Haar kamerbewaarder had ze alvast geopend en van een stempel voorzien. Vluchtig las ze ze door. De verzoeken om ergens acte de présence te geven legde ze aan haar linkerkant, de andere brieven kwamen op een stapeltje aan haar rechterkant.

De laatste brief die ze uit de envelop haalde was, anders dan de meeste brieven die ze ontving, handgeschreven. Het waren twee velletjes, beschreven in een elegant handschrift. Toen ze de naam onder

aan het tweede velletje las stokte haar adem. In haar hoofd zag ze een klein zwart autootje met een rotvaart tegen een stenen pilaar tot stilstand komen. Ze moest slikken, onderdrukte de aanvechting de brief te verfrommelen. ‘*Majesteit,*’ luidde simpelweg de aanhef.

Ze legde de brief in haar schoot en keek door de hoge ramen naar buiten. Er dreven wolken voorbij. Haar hart klopte in haar keel. Een snerpende koppijn stak op, zoals wel vaker de laatste weken. Ze nam nog een slok thee en hernam zich. Met van inspanning samengeknepen ogen begon ze te lezen.

Majesteit,

Het spijt mij dat ik wederom uw aandacht vraag. Vaker dan u en mij lief is, heeft u de afgelopen tijd waarschijnlijk aan ons, aan mijn zoon en aan ons gezin gedacht. Vanaf het moment dat mijn zoon ons leven uit- en het uwe binnenreed, zijn onze levens met elkaar verstrikt geraakt. Ongewild, dat staat voorop. Juist omdat onze levens zich op zo’n bizarre manier hebben gekruist, wil ik u graag mijn verhaal vertellen. Niet in de verwachting dat u terug zult praten, wel in de verwachting dat u zult luisteren.

Nooit had ik gedacht dat ik als moeder van een moordenaar bij u mijn hart zou luchten. We hebben elkaar vluchtig ontmoet in de gangen van

het ziekenhuis, op die rampzalige dag, maar veel woorden hebben wij toen niet gewisseld. Ik begrijp het wel dat u afstand tot ons bewaart, en het zijn vriendelijke mensen, de vertegenwoordigers van het koninklijk huis met wie we af en toe contact hebben. Toch kan ik er niet omheen ook tot u persoonlijk het woord te richten. U was het object van de obsessie van mijn zoon. Wij staan voor hetzelfde raadsel. Natuurlijk stond ik dicht bij hem, hij was mijn kind. Ik wist dat hij zijn donkere kanten had, maar zoiets verwacht je niet, van niemand.

Op die fatale dag slenterden mijn man en ik door dezelfde ochtendzon die u en uw familie bescheen. Het was vrijmarkt in het centrum van ons dorp en we luisterden naar het optreden van een schoolorkest. We maakten een praatje met onze burens, met andere bekenden. We waren net ergens gaan zitten om koffie te drinken toen het gerucht over een aanslag zich als een stofwolk door de menigte verspreidde. Mensen kregen sms'jes, er werd getelefoneerd en overal om ons heen zette men de radio en televisie aan. Langzaam werd duidelijk wat er ongeveer gebeurd moest zijn.

‘Voor iemand die zoiets uithaalt mogen ze wat mij betreft de doodstraf invoeren,’ waren de woorden van de man die ons onze koffie bracht. We verlieten het terras en wandelden verder door het dorp. De zon scheen nog steeds, maar de feest-

vreugde was verstoord. Men konden er niet over uit, overal werd over het incident gepraat. Wie doet zoiets, en vooral, waarom? Toen wij in de loop van de middag thuiskwamen, wisten we nog van niets. Ik was net in de tuin gaan zitten met een stapel nakijkwerk (ik ben lerares Nederlands op een middelbare school, zoals u in de krant hebt kunnen lezen) toen er werd aangebeld. Ik stond op, geïrriteerd omdat ik gestoord werd in mijn werk, en liep naar de voordeur om open te doen. Het waren twee politieagenten. Hun grote gestalten vulden de deuropening. Of ze even binnen mochten komen. ‘We hebben uw zoon geïdentificeerd als de berijder van het voertuig dat vanmiddag op het publiek is ingereden’, zo luidde het vonnis dat ze kwamen brengen. Geen twijfels, geen vragen, geen omtrekkende bewegingen. Ik moest me vastgrijpen aan de jassen aan de kapstok om niet onderuit te gaan.

Mijn zoon bleek een zogeheten ‘dark horse’ te zijn. Kende u die uitdrukking? Zo noemt de Inlichtingendienst een persoon die een ernstig misdrijf begaat maar nog nooit met politie of justitie in aanraking is geweest. Ze wisten niet wie ze voor zich hadden toen ze hem uit zijn auto haalden. Wisten wij dat wel? Kenden wij onze zoon? Ik blader nu vaak door de albums met jeugdfoto’s van onze kinderen, we hebben drie zonen. Wat opvalt is dat een van hen op alle foto’s wegstijgt.

Hij kijkt niet in de camera, heeft zijn gezicht afgewend. Hij lijkt je niet te willen kennen, niet gekend te willen worden.

Ik neem u niets kwalijk en tegelijkertijd alles. U heeft de cocktail in zijn binnenste tot ontploffing gebracht. Wij zijn u onze diepste spijt verschuldigd om wat hij u en anderen heeft aangedaan, maar tegelijkertijd ben ik razend op u. Op uw koninklijke onschuld. Op de sereniteit waarmee u het volk toesprak, op uw mededogen met de slachtoffers, op uw rechte rug. Goedbeschouwd krijgt uw koningschap in zijn nadagen nog eens extra glans door deze gebeurtenis. Het heeft u de status van heldin gegeven. Een staatshoofd dat een aanslag heeft overleefd, dat is gewoon een sterk verhaal. Mijn rancune is misplaatst, dat weet ik, maar wat heb ik, wie ben ik nog? Ik ben de moeder van iemand die groots en meeslepend heeft willen sterven, maar daar zijn ouders niet bij kon gebruiken. Ik ben jaloers omdat hij u en niet een van ons als zijn doelwit heeft gekozen. Natuurlijk, het was een schreeuw om aandacht, om erkenning, en misschien heeft hij ons juist willen sparen. Maar een moeder wil haar zoon niet overleven. Hij is dood, we zijn hem kwijt, hij komt nooit meer terug. Ik benijd u om het feit dat de laatste blikken van mijn zoon op u waren gericht.

Een kort moment liet ze de brief in haar schoot rusten, draaide de film in haar hoofd opnieuw af. Ze had met haar rug naar de pilaar en de aanstormende auto toegekeerd gestaan, wuivend naar mensen aan de andere kant van de bus. Hij kon haar onmogelijk in het vizier hebben gehad. Ze duwde een weerspannige lok terug in haar kapsel en las verder.

De eerste dagen hebben we geen televisie gekeken. Ik kon het niet aan, elke keer die auto als bewijs van zijn gekte door het beeld te zien scheuren. Vooral de roekeloosheid, het gemak waarmee hij het gaspedaal lijkt te hebben ingetrapt, doet pijn.

We hebben wel de televisie aangezet om naar de Dodenherdenking op de Dam te kijken. Ouders met kinderen, studenten en bejaarden stonden zij aan zij achter de dranghekken. Logischerwijs was er meer politie aanwezig dan andere jaren. U stak, net als ieder jaar, het plein over en nam uw plek in tegenover het monument, vergezeld door uw hofdame en Willem-Alexander en Máxima. Na de gebruikelijke twee minuten stilte begon de burgemeester aan zijn toespraak. Zijn ambtsketen schitterde in de zon, het was doodstil op het plein. Er fladderden alleen wat duiven heen en weer. Zoals u weet waren zijn eerste woorden tot u gericht: ‘Dit jaar in het bijzonder prijzen wij ons gelukkig met uw aanwezigheid.’ Hij was al bezig

aan zijn volgende zin toen uit het publiek het applaus opzwol. De menigte had kennelijk tijd nodig om moed te verzamelen, om de plechtige stilte op het plein te doorbreken. Tijdens dit applaus, dat even aanhield, zoomde de camera op u in en zagen we u slikken en verlegen lachen. U knikte naar het publiek. Het was een beladen moment. Toen hervatte de burgemeester zijn toespraak.

Weet u wat er op dat moment door mij heen ging? De traan, waar blijft de traan? dacht ik. De traan van ontroering, die we destijds allemaal bij Maxima hadden gezien. Waarom kwam er bij u geen traan? Ik zag u slikken, u knipperde met uw ogen onder uw hoed, maar er kwam geen traan aan te pas. Vond u dat een koningin onwaardig, was u bevreesd voor uw eigen emoties? Ik begrijp het wel, maar toch. Een traan, als eerbetoon aan mijn verloren zoon, dat had de koninklijke waardigheid toch wel intact gelaten? Ik besef maar al te goed dat ik niet in de positie ben om u iets te verwijten, dat zou zinloos zijn en hoogmoedig, maar het had voor mij zoveel betekend.

Ik groet u, in de wrange wetenschap dat u zult wensen nooit een brief van mij te hebben gekregen.

De laatste zin las ze halfzacht op. Ze richtte haar blik op de ornamenten in het plafond, ongemerkt gleden de velletjes papier op de grond. Na een

paar minuten stond ze op om de gordijnen dicht te doen; het was inmiddels gaan schemeren. Rusteloos schuifelde ze door het vertrek. Bij de wand die volhing met foto's van haar kinderen en kleinkinderen stond ze stil. Ze hing de lijstjes die scheef hingen recht en boog zich voorover om een paar vergeelde, oudere afbeeldingen beter te bekijken. Daarna liep ze terug naar de bank, raapte de brief van de grond en ging zitten aan het schrijftafeltje dat in een hoek van de kamer stond. Uit de la van het tafeltje pakte ze haar vulpen en haar briefpapier. Haar handen trilden terwijl ze de plaatsnaam en de datum opschreef. Ze schroefde de dop terug op haar pen en luisterde naar het tikken van de klok.

Ze staaarde naar de lege vellen papier voor zich. Wat had ze deze vrouw te bieden? Vertwijfeld legde ze haar hand op de bijbel die naast haar op het bureau lag. Het was een oude Statenvertaling, die nog van haar moeder en haar grootmoeder was geweest. Ze sloeg hem open en begon er doelloos in te bladeren. De geur van oud papier steeg op uit de bladzijden en prikte in haar neusgaten. Geërgerd duwde ze de bijbel van zich af. Ineens schoten haar een paar dichtregels van Vasalis te binnen:

*Verdriet kit al mijn krachten samen,
zodat ik roerloos word als steen [...]
o sla de rots, opdat ik ween*

Nauwelijks hoorbaar prevelde ze de woorden voor zich uit. Een droge, onbeheerste snik ontsnapte aan haar binnenste, toen kwamen de tranen. Dikke druppels liepen langs haar neus, haar bovenlip en haar kin en spatten uiteen op het koninklijke briefpapier. De woorden die ze had geschreven veranderden in een vlekkerige, blauwe waas. Ze leunde met haar ellebogen op tafel en vouwde haar handen voor haar ogen. Haar schouders schokten, haar hele lijf schudde mee. Als een kind zat ze te snuiven en te snotteren.

Langzaam kwam ze tot bedaren. Ze hikte nog wat na. Uit de zak van haar vest pakte ze een Kleenex. Ze snoot luidruchtig haar neus en depte haar ogen. Het zakdoekje gooide ze in de prullenmand. Ze keek een tijdje besluiteloos naar het briefpapier met de onleesbaar geworden tekst. Toen pakte ze uit het laatje van haar schrijftafel een envelop. Het was een envelop van zwaar, geschept papier met het briefhoofd van het Koninklijk Huis erop. Behoedzaam schreef ze de naam en het adres van de vrouw op de voorkant. Vervolgens vouwde ze het papier met de vlekken dubbel en schoof het in de envelop. Ze likte hem dicht en plakte er een postzegel op. De klok sloeg zes uur. Morgen zou ze hem zelf op de post doen.